

20.10.2021.
Nr. 3.6/2021-122

Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centram
sabiedriba@lvgmc.lv

Par Daugavas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plānu un plūdu riska pārvaldības plāna 2022.-2027. gadam projektu

Latvijas Dabas fonds ar Daugavas upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas un plūdu riska pārvaldības plāna 2021.-2027. gadam projektu (turpmāk – plāns). Lai gan plānā ir uzsvērtā zaļās infrastruktūras nozīme un daļa plānoto pasākumu ir pamatoti ar biotopu aizsardzību, tomēr plāna tekstā ir pretrunas, kas rada bažas par aizsargājamo dabas teritoriju un neapbūvētu palieņu lomu plūdu riska pārvaldībā un iespējamu negatīvu ietekmi uz dabas vērtībām, īstenojot plānotos pretplūdu pasākumus. Norādām mūsu ieskatā problemātiskās situācijas un sniedzam priekšlikumus plāna pilnveidošanai:

1. Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju, neapbūvētu palieņu u.c. neapbūvētu applūstošo teritoriju (lauksaimniecības zemes, galvenokārt zālāji un meža zemes) loma plūdu risku pārvaldībā un to attiecīgs atspoguļojums plāna tekstā un kartogrāfiskajā materiālā

- pretrunas pašreizējās redakcijas tekstā (sākot ar “Pie plūdu apdraudētām teritorijām nevar pieskaitīt dabisko mitrāju teritorijas, kurās regulāri plūdi nav bīstami, bet ir nepieciešamība dabisko biotopu pastāvēšanai. (...) Teritorijas, kuras ir iekļautas īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sarakstā, netiek pieskaitītas pie plūdu riska teritorijām.” (220.lpp.) un beidzot ar 265.lpp. 6.3.2.7.1.tabulu. Lubānas zemesnes plūdu apdraudēto teritoriju raksturlielumi, kur ir teikts “Pavasara plūdu laikā apdraudēto ĪADT platība (ha) 14 267 (liela varbūtība) 17 443 (vidēja) 18 154 (maza) un ĪADT kā viens no “saimnieciskajiem objektiem” Plūdu riskam pakļautajās teritorijās, kuru aizsardzība tiek ņemta vērā plūdu riska mazināšanas pasākumu programmā (246.lpp.);
- 6.1.2.3.tabula. “Daugavas UBA plūdu riska teritoriju prioritātes pēc novērtēšanas kritērijiem” arī ĪADT dod punktus prioritātes noteikšanai – nav saprotams, vai tās ir mitrāju vai ne-mitrāju teritorija; kur var atrast pamatojumu, ka tabulā minēto ĪADT dabas vērtības apdraud plūdi un nepieciešama to aizsardzība; vai ĪADT ir izmantojams kā kritērijs plūdu riska novērtēšanai tāpat kā saimnieciskie objekti;
- 6.3. pielikuma kartēs ĪADT parādītas kā “plūdu riskam pakļautas” un “applūstošas”, nedetalizējot, vai to applūšana ir dabiska un vēlama, vai pieļaujama, vai nepieciešams pasargāt no plūdiem;
- 6.3. pielikuma kartēs vairumā gadījumu “iedzīvotāju blīvums plūdu apdraudētajās teritorijās” ir norādīts vienāds plašās teritorijās, nenodalot pret plūdiem aizsargājamas apdzīvotas vietas un neapbūvētas palienes – īpaši uzskatāmi tas redzams Lubāna zemesnes, Rīgas un Līvānu kartēs, bet arī Daugavpils u.c. izskatās līdzīgi;

- 6.3. pielikumu kartes publicētajā formātā ir visai nesaskatāmas, bet <https://hidro.meteo.lv/slani> neuzrādās visi slāņi, piemēram, applūstošās lauksaimniecības zemes u.c.; nacionālas nozīmes plūdu riska teritorijas robeža iet pāri Lubāna ezeram.

Priekšlikumi:

- 1) plāna tekstā iekļaut skaidru vēstījumu, ka dabiskas palienes (un pirmkārt tās ir mitrāju ĪADT) ir plūdu telpa un tādas tās ir saglabājamās arī turpmāk, un attiecīgi precizēt plānu tekstu, novēršot pretrunas;
- 2) izvērtēt meža zemju un lauksaimniecības zemju (zālāju) lomu plūdu pārvaldībā un UBAP dot skaidru vēstījumu – tās ir aizsargājamās pret plūdiem vai izmantojamas kā plūdu telpa, vai, ja tas nav iespējams, tad uzsvērt, ka šādu teritoriju pretplūdu pasākumi īpaši jāvērtē IVN procesā projektu līmenī;
- 3) precizēt pielikumu kartes, nodalot plūdu apdraudētās blīvas apbūves teritorijas no neapbūvētām applūstošām palienēm (karšu precizēšanai var izmantot ortofoto, ĪADT lieguma zonas, LVM meža zemes), nenodalīt apbūvi var vienīgi izklaidus apbūvētās plūdu riskam pakļautās lauku teritorijās – tādas, iespējams, ir pie Pededzes, bet tā nav Dubnas sala un Daugavas krasts Līvānos, Lauceses pļavas un mežu masīvs pie Pededzes kanāla;
- 4) pretplūdu kontekstā būtu izvērtējama arī alternatīva pārcelt apdraudētos iedzīvotājus, nevis būvēt pretplūdu būves;
- 5) plānā būtu iekļaujams skaidrs vēstījums, ka plūdu riska teritorijās maksimāli jāierobežo jauna apbūve un pretplūdu pasākumi neapbūvētās 10% plūdu riska teritorijās neatbilst Aizsargjoslu likumam.

2. Konkrētiem pretplūdu pasākumiem Lubānas zemienē nav skaidrs pamatojums, ir pretrunas ar “zaļās infrastruktūras” izmantošanu, sagaidāma potenciāli nelabvēlīga ietekme uz ES nozīmes biotopiem:

- pašreizējā redakcijā biotopu aizsardzība visos pasākumos minēta bez pamatojuma, un nav saprotams, kā tā varētu īstenoties;
- putnu novērošanas platformas nav saistītas ar plūdu novēršanu.

4.1. Dziļāunes poldera aizsargdambja D-1 atjaunošana

- gar Bērzpils purva malu, daļa no poldera ir dabas liegumā “Lubāna mitrājs” – rodas jautājums, vai tiešām purvs pārplūst un ir aktuāli atjaunot visu dambi 11 km garumā;
- kā ar šo pasākumu plānots “nodrošināt dabas lieguma "Bērzpils purvs" biotopu aizsardzību”? (turklāt tagad ir dabas liegums “Lubāna mitrājs”, nevis “Bērzpils purvs”).

4.2. Pededzes kanāla aizsargdambja atjaunošana

- daļa no dambja atrodas dabas liegumā “Lubāna mitrājs”;
- nav saprotams, kur uz kartes atrodas pasākuma pamatojumā minētās platības: “Aizsargāt no applūšanas 1500 ha lauksaimniecības zemes”, ja aiz dambja atrodas mežu masīvs un dabas liegumā ietilpstošī zālāji;
- kā ar šo pasākumu plānots “nodrošināt dabas lieguma "Lubānas mitrājs" biotopu aizsardzību”;

- vai plānotais “nostiprināt nogāzes (9,15 km garumā) ar vides pieejamību” ir adekvāti mežā esošam erozijas neapdraudētam dambim;
- neapbūvētu palieņu izslēgšana no applūšanas ir pretrunā ar zaļās infrastruktūras konceptu.

4.9. Pededzes kanāla atjaunošana

- pasākums ir pretrunā ar potenciāli iespējamo Vecpededzes atjaunošanu (šāds pasākums ir minēts dabas lieguma “Pededzes lejtece” dabas aizsardzības plānā) un ar zaļās infrastruktūras konceptu;
- nav saprotams, kur uz kartes atrodas “Applūstošo teritoriju platība pavasara mazas varbūtības plūdus ir 300 ha” un kā tas atbilst pasākuma mērķim “Samazināt Lubānas zemienes applūstošo teritoriju platību vismaz par 50%;
- nav saprotams, kurus biotopus ir plānots aizsargāt ar šo pasākumu (“izvēkt sadzīves atkritumus/ pielūžņojumus 5,36 km garumā, aizsargājot biotopus”).

4.3. Lubāna ezera Austrumu dambja atjaunošana

- atrodas dabas lieguma teritorijā un nav saprotams, kur uz kartes atrodas pasākuma pamatojumā minētās platības: “Aizsargāt no applūšanas 35 000 ha lauksaimniecības zemes”;
- kā ar šo pasākumu plānots “nodrošināt dabas lieguma "Lubānas mitrājs" biotopu aizsardzību”;
- būtu jāvērtē dambja aizsargāto platību izmantošana dabas liegumā un iespēja pieļaut vēsturiskās Lubāna palienes applūšanu, nodrošinot apbūves aizsardzību pret plūdiem.

4.4. Maltas-Rēzeknes kanāla aizsargdambja D-2 atjaunošana

- nav saprotams, kur uz kartes atrodas pasākuma pamatojumā minētās platības: “Aizsargāt no applūšanas 2000 ha lauksaimniecības zemes”;
- daļa dambja atrodas Lubāna mitrāja dabas liegumā, būtu jāvērtē, kuras teritorijas ārpus lieguma zonas dambis sargā, un iespēja liegumā esošo dambja daļu neatjaunot.

4.5. Rēzeknes kreisā krasta dambja D-1 atjaunošana

- nav saprotams, kur uz kartes atrodas pasākuma pamatojumā minētās platības: “Aizsargāt no applūšanas 444 ha lauksaimniecības zemes”.

4.6. Vecmaltas upes atjaunošana

- nav saprotams, kur uz kartes atrodas: “Applūstošo teritoriju platība pavasara mazas varbūtības plūdus ir 105 ha” un kā tas atbilst pasākuma mērķim “Samazināt Lubānas zemienes applūstošo teritoriju platību vismaz par 50%;
- ūdensteces lielākā daļa atrodas Lubāna mitrāja dabas liegumā, jautājums, vai un no kurām platībām pašlaik Vecmalta nenodrošina pietiekamu noteci, lai būtu nepieciešams tās atjaunošana.

4.7. Īdeņas kanāla atjaunošana

- nav saprotams, kur uz kartes atrodas: “Applūstošo teritoriju platība pavasara mazās varbūtības plūdus ir 325” un kā tas atbilst pasākuma mērķim “Mazināt Lubānas zemienes applūstošo teritoriju platību vismaz par 50%”;
- ūdenstece pilnībā atrodas dabas lieguma teritorijā, jautājums, vai un no kurām platībām pašlaik tā nenodrošina pietiekamu noteci, lai būtu nepieciešama tās atjaunošana.

4.8. Bolupes upes atjaunošana

- nav saprotams, kur uz kartes atrodas: “Applūstošo teritoriju platība pavasara mazās varbūtības plūdus ir 1200 ha” un kā tas atbilst pasākuma mērķim “Samazināt Lubānas zemienes applūstošo teritoriju platību vismaz par 50%”;
- cik liela daļa no atjaunošanai plānotā 27,30 km garā Bolupes posma ietilpst Lubāna mitrāja liegumā’;
- vai un no kurām platībām pašlaik tā nenodrošina pietiekamu noteci, t.sk. cik no tā ir aramzeme, zālāji un meži;
- palieņu (kaut arī regulētas upes krastos) pasargāšana no plūdiem ir pretrunā ar zaļās infrastruktūras konceptu.

5.0. Ičas upes atjaunošana

- nav saprotams, kur uz kartes atrodas: “Applūstošo teritoriju platība pavasara mazās varbūtības plūdus ir 1100 ha.” un kā tas atbilst pasākuma mērķim “Samazināt Lubānas zemienes applūstošo teritoriju platību vismaz par 50%”;
- cik liela daļa no šī 23,54 km garā Ičas posma ietilpst Lubāna mitrāja liegumā;
- vai un no kurām platībām pašlaik tā nenodrošina pietiekamu noteci, t.sk. cik no tā ir aramzeme, zālāji un meži;
- palieņu (kaut arī regulētas upes krastos) pasargāšana no plūdiem ir pretrunā ar zaļās infrastruktūras konceptu.

5.1. Zvidzianas kanāla atjaunošana

- teikts, ka “Applūstošo teritoriju platība pavasara mazās varbūtības plūdus ir 2260 ha” – nav saprotams, kur tās atrodas uz kartes un pa kurieni applūst, vai kanāla atjaunošana novērsīs applūšanu;
- kā “Applūstošo teritoriju platība pavasara mazās varbūtības plūdus ir 2260 ha” atbilst mērķim “Mazināt Lubānas zemienes applūstošo teritoriju platību vismaz par 50%”;
- kurus biotopus plānots aizsargāt ar šo pasākumu (“izvēkt sadzīves atkritumus/pielūžņojumus 17.85 km garumā, aizsargājot biotopus”).

Priekšlikumi:

1) katram pasākumam dot atsauci uz karti, kurā saskatāmi attēlotas pasākumā minētās applūstošās platības, kuru applūšanu plānots novērst ar šo pasākumu, lai būtu saprotams pasākuma pamatojums un iespējamās ietekmes;

2) precizēt katram pasākumam sasniedzamos mērķus, uzsverot katram pasākumam būtiskāko, piemēram, vai kāds no pasākumiem novērs blīvi apdzīvotu vietu vai konkrēta skaita viensētu, būtisku infrastruktūras objektu u.tml. applūšanu;

3) precizēt pasākumos minēto mērķi “mazināt Lubānas zemienes applūstošo teritoriju platību vismaz par 50%”, norādot šo platību applūšanas varbūtību un ņemot vērā, ka ne visi pasākumi var tikt īstenoti;

4) neplānot pasākumus 4.2. Pededzes kanāla aizsargdambja atjaunošana un 4.9. Pededzes kanāla atjaunošana un šos pasākumus aizstāt ar pasākumu “Pededzes lejteces dabiskā hidroloģiskā režīma atjaunošanas izvērtēšana un īstenošana”, kas atbilst Lubāna mitrāja dabas aizsardzības plāna izstrādei dotajiem uzdevumiem un būs īstenojams, ja izpētes rezultāti būs pieņemami visām ieinteresētajām pusēm;

5) pasākumu, kas skar ES nozīmes biotopus un hidroloģisko režīmu Lubāna mitrāja dabas liegumā (4.1. Dziļāunes poldera aizsargdambja D-1 atjaunošana, 4.3. Lubāna ezera Austrumu dambja atjaunošana, 4.4. Maltas - Rēzeknes kanāla aizsargdambja D-2 atjaunošana, 4.6. Vecmaltas upes atjaunošana, 4.7. Īdeņas kanāla atjaunošana, 4.8. Bolupes upes atjaunošana, 5.0. Ičas upes atjaunošana) īstenošanai paredzēt ietekmes uz Natura 2000 teritoriju izvērtējuma veikšanu, kā arī pasākumu aprakstos paredzēt nosacījumus, ka saglabājami ES nozīmes biotopi, upju posmu sīklīkumainība u.c. upju dabiskošanās elementi, ka pasākumi īstenojami, veicinot upju dabiskošanās procesu un sekmējot liegumā esošo teritoriju dabiskā hidroloģiskā režīma atjaunošanos.

Vēlamies vērst uzmanību, ka esam izvērtējuši tikai Daugavas upju baseinu apgabala plūdu riska pārvaldības plāna 2022.-2027. gadam projektu un pretplūdu pasākumus Lubānas zemienē, taču īpaši aizsargājamo dabas teritoriju un palieņu loma plūdu riska pārvaldībā un zaļās infrastruktūras koncepta īstenošanā ir svarīga visā Latvijā. Tādēļ lūdzam izvērtēt un nepieciešamības gadījumā precizēt arī pārējos upju baseinu plānu projektus, lai dabisko teritoriju loma plūdu pārvaldībā būtu viennozīmīgi saprotama un pēc iespējas tiktu mazināta pretplūdu pasākumu īstenošanas negatīvā ietekme uz dabas vērtībām.

Ar cieņu

Ģirts Strazdiņš, Latvijas Dabas fonda direktors

L. Enģele, lelde.engele@inbox.lv, t. 26102617

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU